

**Sectoraal Comité van de Sociale Zekerheid en van de Gezondheid
Afdeling « Sociale Zekerheid »**

SCSZ/10/005

BERAADSLAGING NR. 10/002 VAN 12 JANUARI 2010 AANGAANDE HET TREKKEN VAN EEN STEEKPROEF NODIG VOOR HET ORGANISEREN VAN EEN BEVRAGING MET HET OOG OP EEN ANALYSE VAN DE PROBLEMATIEK VAN DE SOCIALE EN FISCALE FRAUDE

Gelet op de wet van 15 januari 1990 *houdende oprichting en organisatie van een Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid*, inzonderheid op artikel 5 en op artikel 15;

Gelet op de brieven van de betrokken universiteiten van 22 juni 2009 en 27 augustus 2009;

Gelet op de auditoraatsrapporten van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid van 23 juni 2009 en 6 januari 2010;

Gelet op het verslag van de heer Yves Roger;

A. ONDERWERP VAN DE AANVRAAG

1. Het Hoger Instituut voor de Arbeid (HIVA) van de Katholieke Universiteit Leuven, het Center of Research in Public Economics and Population Economics (CREPP) van de Université de Liège en het onderzoekscentrum METICES van de Université Libre de Bruxelles wensen gezamenlijk – in opdracht van de federale overheidsdienst Sociale Zekerheid en de federale programmatorische overheidsdienst Wetenschapsbeleid – een “face-to-face” bevraging van steekproefpersonen (werknemers, zelfstandigen en uitkeringstrekkers tussen achttien jaar en vijfenzeventig jaar oud) te organiseren met het oog op een analyse van de problematiek van de sociale en fiscale fraude. De onderzoekers willen daartoe vanwege de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid mededeling bekomen van de naam, het geslacht, de leeftijd en het adres van de betrokkenen. Het zou gaan om een representatieve steekproef van vijfduizend tweehonderd en drie personen, waardoor de

onderzoekers uiteindelijk ongeveer duizend zevenhonderd vijftig personen zouden kunnen ondervragen.

2. De steekproefpersonen zouden door de onderzoekers zelf worden verzocht om deel te nemen aan het onderzoek. Daartoe zouden de onderzoekers aan de steekproefpersonen vooraf een inleidende brief overmaken, waarin deze laatsten worden ingelicht over het onderzoek en over het feit dat zij thuis zullen worden gecontacteerd tenzij ze binnen een redelijke termijn laten weten dit niet te willen. In de inleidende brief zou uitdrukkelijk worden vermeld dat de deelname aan het onderzoek op louter vrijwillige basis gebeurt.
3. De afdeling sociale zekerheid van het sectoraal comité van de sociale zekerheid en van de gezondheid heeft tijdens haar vergadering van 7 juli 2009 een eerste maal kennis genomen van het verzoek van de betrokken universiteiten en dienaangaande volgende opmerkingen geformuleerd.
4. Enerzijds heeft zij opgemerkt dat overeenkomstig artikel 5, § 2, van de wet van 15 januari 1990 houdende oprichting en organisatie van een Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid bevragingen aan de hand van persoonsgegevens van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid in beginsel gebeuren door deze laatste zelf, zonder dat er sprake is van een eigenlijke voorafgaande mededeling van persoonsgegevens aan de onderzoekers zelf. Dit principe is eveneens terug te vinden in het advies nr. 27/2008 van 3 september 2008 van de Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer, dat een gedragscode voor onderzoekers met betrekking tot de verwerking van persoonsgegevens behelst. Uit dat advies blijkt dat de Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer van oordeel is dat een schriftelijke enquête – waarbij de instantie die de lijst van steekproefpersonen samenstelt (zoals in dit geval de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid) zelf instaat voor de verzending van de vragenlijsten en de introductiebrieven, met materiaal aangeleverd door de onderzoekers – de regel is en een mondelinge enquête de uitzondering. Indien de onderzoekers niet kunnen of willen werken met een schriftelijke enquête dient dat te worden aangevraagd en gemotiveerd bij het sectoraal comité. Het sectoraal comité van de sociale zekerheid en van de gezondheid was van oordeel dat in de aan hem voorgelegde aanvraag onvoldoende werd gerechtvaardigd waarom het onderzoek van de betrokken universiteiten niet kan worden verwezenlijkt op de klassieke wijze, dat wil zeggen aan de hand van een schriftelijke enquête, te versturen door de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid, waarbij de onderzoekers zelf de identiteit van de betrokkenen niet te weten komen. Het sectoraal comité heeft de betrokken universiteiten bijgevolg verzocht om bijkomende inlichtingen terzake te verschaffen, in het bijzonder over de absolute noodzaak van een “face-to-face” bevraging, daarbij de bedenking makende dat voor zover geen afdoende rechtvaardiging wordt verschaft met betrekking tot de noodzaak van een “face-to-face” bevraging er noodzakelijkerwijze zal dienen te worden gekozen voor een werkwijze waarbij een schriftelijke enquête wordt verstuurd door de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid en de steekproefpersonen die bereid zijn om mee te werken de schriftelijke enquête naamloos terugsturen aan de onderzoekers.
5. Anderzijds heeft de afdeling sociale zekerheid van het sectoraal comité van de sociale zekerheid en van de gezondheid gesteld dat, zelfs voor zover een afdoende rechtvaardiging wordt verschaft met betrekking tot de noodzaak van een “face-to-face” bevraging, er dient

te worden gekozen voor een werkwijze waarbij de eerste contacten met de steekproefpersonen worden gelegd door de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (of een onderaannemer), waarna de betrokkenen zelf kunnen kiezen of ze al dan niet aan de onderzoekers laten weten dat ze aan het onderzoek wensen mee te werken. Aldus is er slechts sprake van een mededeling van persoonsgegevens aangaande de steekproefpersonen voor zover zij dat zelf willen en er zelf toe overgaan.

6. De betrokken universiteiten hebben met betrekking tot hogervermelde opmerkingen hun standpunt laten weten bij brief van 27 augustus 2009.
7. Met betrekking tot de eventuele noodzaak van een “face-to-face” bevraging van de betrokkenen delen zij mee dat ze de resultaten van hun onderzoek willen kunnen vergelijken met die van de Eurobarometer aangaande de niet-aangegeven arbeid, waarvoor reeds een duizendtal personen in België “face-to-face” werden bevragd. Bovendien zou een “face-to-face” bevraging van de betrokkenen de meest gebruikte werkwijze zijn bij onderzoeken naar zwartwerk. De onderzoekers verwijzen verder naar buitenlandse voorbeelden van “face-to-face” bevestigingen die werden verwezenlijkt in het kader van onderzoeken naar gevoelige materies, zoals fraude. De “face-to-face” bevraging zou, nog volgens de onderzoekers, tevens garanties bieden voor de representativiteit van de ondervraagde populatie en voor de kwaliteit van de verstrekte antwoorden. Een andere manier van bevragen van de betrokkenen zou scheeftrekkingen met zich kunnen brengen vermits waarschijnlijk enkel zij die niets te verbergen hebben hun medewerking zullen willen verlenen en enkel zij die voldoende erudiet zijn de vragen correct zullen kunnen beantwoorden. Een enquêteur kan daarentegen de vragen uitleggen en situeren en de betrokkenen begeleiden bij het beantwoorden van de relatief complexe vragenlijst, waardoor een echte dialoog mogelijk wordt en misverstanden kunnen worden vermeden. Ten slotte merken de onderzoekers op dat een “face-to-face” bevraging van de betrokkenen geen inbreuk zou vormen op hun persoonlijke levenssfeer vermits zij steeds kunnen weigeren om een bepaalde vraag te beantwoorden. Vooraf wordt aan de betrokkenen een brief gestuurd om het bezoek van de enquêteur aan te kondigen en om te melden dat niet-deelname geen nadelige gevolgen zal hebben. Elke betrokkene wordt op de hoogte gebracht van zijn rechten en heeft vanaf dan de mogelijkheid om te weigeren om mee te werken. De enquêteurs, die overigens een ethisch charter hebben ondertekend waarin ze zich ertoe verbinden om de antwoorden vertrouwelijk te behandelen, mogen dan niet langer aandringen en de betrokkene niet opnieuw contacteren. De persoonskenmerken en adressen van de betrokkenen worden zo spoedig mogelijk na de bevraging losgekoppeld van de verstrekte antwoorden.
8. Met betrekking tot de eventuele noodzaak om te kunnen beschikken over de adressen van de betrokkenen stellen de onderzoekers dat de klassieke werkwijze risico's creëert voor het representatief karakter van de ondervraagde populatie. Waarschijnlijk zullen enkel personen die zichzelf niets te verwijten hebben bereid zijn om mee te werken. In dat geval dienen zij echter nog steeds zelf een actie te ondernemen door contact op te nemen met de onderzoekers, hetgeen waarschijnlijk enkel de meest gemotiveerden onder hen ook daadwerkelijk zullen doen. Ook is het volgens de onderzoekers van belang om te kunnen beschikken over bepaalde inlichtingen aangaande de non-respondenten om aan eventuele scheeftrekkingen tegemoet te komen. Ten slotte lijkt het hen beter dat de betrokkenen

worden gecontacteerd door een universiteit, die als “neutraal” wordt beschouwd, eerder dan door een openbare instelling van sociale zekerheid, die deel uitmaakt van het staatsapparaat en als “bedreigend” kan worden ervaren.

9. De onderzoekers wensen tevens te kunnen beschikken over bepaalde anonieme gegevens, zowel aangaande de *non-responders* als aangaande de *responders*. Het gaat meer bepaald om een tabel waarin de hogervermelde doelgroep (zowel *non-responders* als *responders*) wordt ingedeeld in functie van diverse criteria – meer bepaald geslacht, leeftijdsklasse, gewest, activiteitssector, statuut en betrokken instelling van sociale zekerheid – en er per unieke combinatie van criteria wordt aangeduid hoeveel entiteiten aan deze combinatie van criteria beantwoorden.

B. BEHANDELING VAN DE AANVRAAG

10. Krachtens artikel 5 van de wet van 15 januari 1990 *houdende oprichting en organisatie van een Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid* verzamelt de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid persoonsgegevens bij de instellingen van sociale zekerheid, slaat ze op, voegt ze samen en deelt ze mee aan de personen die ze nodig hebben voor het verrichten van onderzoeken die nuttig zijn voor de kennis, de conceptie en het beheer van de sociale zekerheid. De Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid gebruikt de aldus verzamelde persoonsgegevens eveneens voor het bepalen van de doelgroep van onderzoeken die worden verricht aan de hand van een bevraging van de steekproefpersonen. Deze bevraging geschiedt in principe door de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid, in opdracht van de onderzoeker, zonder dat persoonsgegevens met betrekking tot de steekproefpersonen aan de onderzoeker worden meegedeeld, en na advies van de afdeling sociale zekerheid van het sectoraal comité van de sociale zekerheid en van de gezondheid.
11. In voorliggend geval vragen de onderzoekers om de mededeling van bepaalde persoonsgegevens aangaande de steekproefpersonen, meer bepaald hun naam, geslacht, leeftijd en adres. Het betreft aldus een mededeling van persoonsgegevens, die krachtens artikel 15, § 1, van de wet van 15 januari 1990 *houdende oprichting en organisatie van een Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid* een principiële machtiging van de afdeling sociale zekerheid van het sectoraal comité van de sociale zekerheid en van de gezondheid vereist.
12. De onderzoekers zouden de meegedeelde persoonsgegevens aanwenden om de betrokkenen zelf te contacteren, in eerste instantie met een inleidende brief, daarna bij de betrokkenen thuis. Het sectoraal comité van de sociale zekerheid en van de gezondheid verwijst naar de bepalingen van hogervermeld artikel 5 van de wet van 15 januari 1990, ingevolge dewelke bevragingen van steekproefpersonen uit een doelgroep samengesteld door de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid aan de hand van persoonsgegevens uit het netwerk van de sociale zekerheid in beginsel geschieden door de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid zelf, zonder dat persoonsgegevens met betrekking tot deze steekproefpersonen voorafgaandelijk aan de onderzoeker worden meegedeeld. Het sectoraal comité is van oordeel dat door de onderzoekers onvoldoende wordt gerechtvaardigd waarom dient te worden afgeweken van de klassieke werkwijze waarbij de eerste contacten met de steekproefpersonen worden gelegd door de Kruispuntbank van de

Sociale Zekerheid (zie daartoe 8.). Het verwerpt aldus de gevraagde mededeling van persoonsgegevens aan de onderzoekers. De bevraging van de steekproefpersonen dient aldus te verlopen: de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid (of een onderaannemer) maakt een inleidende brief over aan de steekproefpersonen, waarna deze zelf autonoom kunnen kiezen of ze al dan niet aan de onderzoekers laten weten dat ze aan het onderzoek zullen meewerken.

13. Het sectoraal comité kan zich wel vinden in de rechtvaardiging die de onderzoekers verschaffen aangaande de noodzaak van een “face-to-face” bevraging van de betrokkenen (zie daartoe 7.) voor zover deze betrokkenen zelf daar uitdrukkelijk mee akkoord gaan in reactie op de inleidende brief. Vermits de eerste contacten met de steekproefpersonen door de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid worden gelegd, kunnen zij zelf beslissen of ze al dan niet aan het onderzoek deelnemen. Wensen zij niet deel te nemen, dan hoeven ze zelf geen acties te ondernemen en zullen de onderzoekers geen persoonsgegevens over hen bekomen. Wensen zij wel deel te nemen, dan dienen ze de onderzoekers daar zelf van in kennis te stellen en zal elke mededeling van persoonsgegevens *over* hen ook *door* henzelf gebeuren.
14. Aldus verleent de afdeling sociale zekerheid van het sectoraal comité van de sociale zekerheid en van de gezondheid haar akkoord met de volgende werkwijze. De Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid selecteert de steekproefpersonen (werknemers, zelfstandigen en uitkeringstrekkers) aan de hand van de instructies van de onderzoekers, zoekt hun naam, geslacht, leeftijd en adres op en gebruikt deze persoonsgegevens om een inleidende brief met grondige informatie aangaande het onderzoek aan de steekproefpersonen over te maken. Deze laatsten beslissen zelf of ze al dan niet aan het onderzoek meewerken en bezorgen in voorkomend geval enige persoonsgegevens ter identificatie aan de onderzoekers. Zij worden daarna ondervraagd en kiezen er daarbij zelf voor in welke mate ze op de vragen van de onderzoekers antwoorden. De Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid bezorgt de onderzoekers daarenboven een tabel waarin de doelgroep (zowel *non-responders* als *responders*) wordt ingedeeld in functie van geslacht, leeftijdsklasse, gewest, activiteitssector, statuut en betrokken instelling van sociale zekerheid en per unieke combinatie van criteria wordt aangeduid hoeveel entiteiten eraan beantwoorden. Het betreft anonieme gegevens.
15. Het sectoraal comité van de sociale zekerheid en van de gezondheid benadrukt dat de “face-to-face” bevraging van de steekproefpersonen dient te gebeuren overeenkomstig de beginselen vervat in, enerzijds, het advies nr. 27/2008 van 3 september 2008 van de Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer en, anderzijds, het document “*Privacy: een vademecum voor de onderzoeker*” van de Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer. De steekproefpersonen dienen te worden geïnformeerd over het onderzoek. De door de Commissie voor de Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer opgelegde veiligheidsmaatregelen in geval van “face-to-face” bevragingen zijn voorts onder meer de volgende: de onderzoekers die belast worden met de bevraging dienen daartoe een gepaste opleiding te hebben genoten, de persoonsgegevens dienen op gepaste wijze te worden beveiligd en er dient zo vlug te worden overgegaan tot het coderen van de persoonsgegevens en de rapporten en publicaties die worden gemaakt op basis van de persoonsgegevens mogen uitsluitend louter anonieme gegevens bevatten.

Het sectoraal comité heeft er kennis van genomen dat de onderzoekers er zich uitdrukkelijk toe verbonden hebben om de bepalingen van hogervermelde documenten te respecteren.

C. BESLUIT

16. Gelet op het voorgaande machtigt de afdeling sociale zekerheid van het sectoraal comité van de sociale zekerheid en van de gezondheid de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid om ten behoeve van de betrokken universiteiten de steekproefpersonen van het onderzoek inzake sociale en fiscale fraude te selecteren, hun naam, geslacht, leeftijd en adres op te zoeken en hen een inleidende brief aangaande het onderzoek ter beschikking te stellen. Voorts mag zij de hogervermelde anonieme gegevens aan de onderzoekers overmaken.

Yves ROGER
Voorzitter

De zetel van het Sectoraal Comité van de Sociale Zekerheid en van de Gezondheid is gevestigd in de kantoren van de Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid, op volgend adres : Sint-Pieterssteenweg 375 – 1040 Brussel (tel. 32-2-741 83 11)